

SAHLGRENSKA AKADEMIN

**INSTITUTIONEN FÖR NEUROVETENSKAP
OCH FYSIOLOGI
ARBETSTERAPI**

SERVICEHUNDARS PÅVERKAN PÅ AKTIVITET

En kvalitativ intervjustudie

Stina Arkbro & Ellen Stålhammar

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet
Kurs:	ARB341 Själständigt arbete i arbetsterapi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2020
Handledare:	Ellen Odéus, MSc. Leg arbter. specialist arbetsterapi barn.
Examinator:	Isabelle Andersson-Hammar, Med.dr, Leg. arbetsterapeut

Sammanfattning

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet 180 hp
Kurs:	ARB341 Självständigt arbete i arbetsterapi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2020
Handledare:	Ellen Odéus, MSc. Leg arbter. specialist arbetsterapi barn.
Examinator:	Isabelle Andersson-Hammar, Med.dr, Leg. arbetsterapeut

Bakgrund	Servicehundar kan påverka en persons liv på många sätt. Inom arbetsterapi ser man på en persons liv utifrån aktivitet. Båda områdena finns det forskning inom, men det upplevs finnas ett kunskapsgap när det kommer till servicehundens aktivitetsfrämjande och hur detta kan belysas utifrån arbetsterapi.
Syfte	Syftet med studien var att undersöka svenska assistanshundinstruktörers syn på hur en servicehund kan främja aktivitet hos servicehundförare för att belysa detta ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv.
Metod	Studien bygger på 5 kvalitativa intervjuer med assistanshundinstruktörer. Materialet som framkom i intervjuerna har bearbetats utifrån Granheim och Lundmans analysguide för att få fram resultat kategorier. Resultatet har sedan diskuterats utifrån det arbetsterapeutiska perspektivet med hjälp av ValMO-modellen.
Resultat	Resultatet visade på flera områden där en servicehund hade en påverkan på aktivitet, vilket presenterades utifrån sex kategorier: <i>Vikten av självständigt aktivitetsutförande för självbilden, Möjliggörande aktiviteter, Trygghet och säkerhet, Social delaktighet, När omgivningsfaktorer hindrar aktivitet och Samspel mellan hund och människa.</i>
Slutsats	Studiens resultat visar att både servicehundens och assistanshundinstruktörens arbetsområden sammanfaller med stora delar av arbetsterapeutens kunskap och arbete. Här uppdagas därav, utöver hur en servicehund kan främja aktivitet hos servicehundförare, ett vidare behov av mer forskning kring området för att skapa en möjlighet för professioner att samarbeta mer kring servicehunden för att fortsätta underlätta för människor med fysisk funktionsvariation.

Abstract

Thesis:	15 hp
Program:	Occupational Therapy program 180 hp
Course:	ARB341 Bachelor thesis in Occupational therapy
Level:	First Cycle
Semester/year:	ST 2020
Supervisor:	Ellen Odéus, MSc. Reg occupational therapist. specialist occupational therapy for children.
Examiner:	Isabelle Andersson-Hammar, Med.dr, Reg. occupational therapist
Keyword:	Disabled persons, Dogs, Human activities, Occupational therapy, Sweden

Background	Service dogs can affect a person's life in many ways. Occupational therapists view a person's life from the perspective of activity. Both of these areas have been researched separately, but there appears to be a lack of knowledge regarding the service dog's facilitation of activity from the perspective of occupational therapy.
Aim	The aim of the study was to explore Swedish assistance dog trainers' views on how a service dog can facilitate activity for service dog handlers from an occupational therapy perspective.
Method	The study consists of 5 interviews with assistance dog trainers. The material from the interviews has been analysed according to a method for analysis by Granheim and Lundman to categorise the results. The findings were then discussed from the perspective of occupational therapy with help of the ValMO-model.
Result:	The result of the study showed several areas where a service dog impacts activity, which was presented in six categories: <i>The importance of independent performing of activity for the self-image, Enabling activities, Security and safety, Social participation, When environmental factors prevent activity, and Cooperation between dog and human.</i>
Conclusion	This study shows that both the service dog's and the assistance dog trainers' areas of work coincides largely with occupational therapy knowledge and work. Therefore, in addition to showing how a service dog can facilitate activity for a service dog handler, it was concluded that there is a need for more research regarding the subject, to create a possibility for the professions to collaborate around the service dog to continue to facilitate for people with physical disabilities.

Innehållsförteckning

Bakgrund	5
Syfte	7
Metod	7
Metodval	7
Urval	7
Datainsamling	8
Databearbetning	8
Etiska överväganden	10
Resultat	10
Vikten av självständigt aktivitetsutförande för självbilden	11
Upplevd självständighet och kontroll	11
Påverkan på aktivitetsförmåga	12
Möjliggörande aktiviteter	12
Hjälpen kan anpassas utifrån personens idéer och önskemål	12
Stöttning av specifika aktiviteter	12
Trygghet och säkerhet	13
Kalla på hjälp	13
Hämta saker till föraren	13
Känsla av trygghet	14
Möjliggöra säkra förflyttningar	14
Social delaktighet	14
När omgivningsfaktorer hindrar aktivitet	15
Samspel mellan hund och människa	16
Diskussion	16
Resultatdiskussion	16
Metoddiskussion	18
Slutsats	20
Referenser	21

Bakgrund

Servicehundar kan vara av stor betydelse i människors liv då de ger hjälp och stöd i många olika delar av en persons vardag (1). Hunden kan möjliggöra interaktion med omgivningen, där den blir en naturlig del i personens aktiviteter. Möjligheten att ha en hund som stöd kan ge utvecklat aktivitetsutförande och meningsfullhet i vardagen (2). I många länder, exempelvis USA (3) och Australien (4), är det vanligt med arbetsterapeuter som jobbar inom dessa områden, men i Sverige är det väldigt få i dagsläget.

Ett centralt begrepp inom arbetsterapi är aktivitet. Aktivitet har stor betydelse för en människas välmående. Människan har ett behov av att få vara aktiv och känna sig delaktig. Wilcock och Hocking (5) beskriver detta utifrån begreppen doing, being, belonging och becoming. Doing, görandet, är själva aktivitetsutförandet, att agera, att sysselsätta sig med något. Being, varandet, innefattar aktivitet som ger möjlighet till reflektion och återhämtning. Även sömn och vila spelar en viktig roll i denna kategori. Belonging, tillhörighet, är en social aspekt av aktivitet som belyser vikten av att känna sig accepterad och delaktig i något större sammanhang tillsammans med andra och/eller att delta i en aktivitet tillsammans med andra. Becoming, blivandet, handlar om att förändras genom aktivitet och hur det kan leda till utveckling hos personen (5). Delaktighet (participation) (6) är ett begrepp som belyser någons engagemang i aktivitet. Detta kan gälla såväl arbete som sociala fritidsaktiviteter. En persons möjlighet till delaktighet kan främjas eller förhindras av en mängd olika saker. En central aspekt i sammanhanget är utförandekapacitet, alltså vad en person med sina förmågor och förutsättningar har möjlighet att vara delaktig i. Delaktighet och möjlighet till aktivitet är en mycket viktig aspekt för en persons välmående (6,7). Enligt en studie i Nederländerna (8) finns det en hög risk att personer med långsiktig funktionsvariation har sämre hälsa och låg delaktighet i sociala och arbetsrelaterade aktiviteter. Det är därför av stor vikt att försöka öka dessa personers känsla av delaktighet.

Den arbetsterapeutiska synen på aktivitet ger ett helhetsperspektiv kring en persons vardag (9) och denna syn skulle kunna tillföra ett bredare perspektiv på hur servicehunden kan användas för personer med en funktionsvariation. Personer med en funktionsvariation kan ibland ha svårt att utföra olika aktiviteter på grund av funktionsvariationens begränsningar. Arbetet med att möjliggöra aktivitet oavsett funktionsvariation kan sägas ha sin grund i aktivitetsrättvisa. Aktivitetsrättvisa beskrivs av World Federation of Occupational Therapists (WFOT) som allas rätt till att engagera sig i olika typer av aktivitet. De menar också att en del i detta är att de människor som behöver stöd för att detta ska bli möjligt har rätt att få det stödet (10). Wilcock och Hocking (5) beskriver aktivitetsrättvisa (occupational justice) som en del i social rättvisa som bygger på att styrka aktivitetskapacitet hos varje människa, samt på ett ständigt arbete med att möjliggöra för människor att vara och göra det de vill utan att diskrimineras på grund av olikheter. Att det finns ett behov av att arbeta med detta är något arbetsterapeuter är väl införstådda i. Det finns idag väldigt få arbetsterapeuter som arbetar med servicehundar och det kan därför finnas ett gap mellan användningen av en servicehund och den arbetsterapeutiska kompetensen.

Den arbetsterapeutiska expertisen inom aktivitet gör att det bland annat går att se på människans aktivitet genom ValMO-modellen (9). ValMO-modellen är en aktivitetsbaserad begreppsmodell inom arbetsterapi. Modellen beskriver aktivitet utifrån flertalet perspektiv. En förklaringsmodell som används är aktivitetstriaden som utgår ifrån människa, omgivning, och uppgift. Aktivitetstriaden förklarar samspelet mellan dessa tre komponenter, vilket bidrar till en helhetsbild av personens aktiviteter. Ytterligare en förklaringsmodell är den perspektivtriad som

förklarar hur det går att se på aktivitet ur olika tidsperspektiv. I perspektivstriaden finns tre komponenter i form av tre olika tidsperspektiv. Makro-, meso-, och mikroperspektivet belyser aktivitet från hela livsperspektivet ner till den enskilda aktivitetshandlingen. Slutligen finns även en värdetriad som bygger på de tre delarna konkret värde, sociosymboliskt värde och självbelönande värde. Denna triad fokuserar på aktivitetsvärdet utifrån tanken att detta är centralt för att uppleva meningsfullhet. En aktivitets konkreta värde handlar om det synliga resultatet av en aktivitet man utfört och är ofta det påtagligaste värdet. Det sociosymboliska värdet handlar om värdet i kommunikation och identitet, ett slags socialt och kulturellt värde utifrån vad aktiviteten kommunicerar, och detta kan vara personligt, sociokulturellt eller universellt. Slutligen innebär självbelönande värde i aktivitet att man får personlig glädje och njutning av aktiviteten. En aktivitet kan ha en eller flera typer av värden och olika mycket av dessa. ValMO- modellen tar sig även an aktivitet genom att dela in dem i kategorier: skötselaktiviteter, arbetsaktiviteter, lekaktiviteter och rekreativa aktiviteter (9). Med denna aktivitetsteori som bakgrund blir det som ska undersökas hur de assistanshundinstruktörer som finns i Sverige idag ser på servicehundars möjlighet att främja aktivitet. Fokus blir även att se hur detta överlappas med det arbetsterapeutiska perspektivet för begreppet, detta för att potentiellt se vad en arbetsterapeut hade kunnat komplettera med genom sin expertis på vardagens aktiviteter.

Assistanshund är ett begrepp som innefattar hundar som hjälper människor med olika funktionsvariationer. Till assistanshundar räknas servicehund, ledarhund, signalhund, psykiatrisk servicehund och medicinskt alarmerande hund, vilket innefattar diabeteshund och epilepsihund. Assistanshundar är skilda från vård- och terapihundar på så sätt att vårdhundar och terapihundar arbetar tillsammans med sin förare för att hjälpa andra, medan en assistanshund är utbildad för att hjälpa sin förare i vardagen (11). Denna studie kommer rikta in sig på servicehundar, vilket är benämningen på de hundar vars förare har en fysisk funktionsvariation. Fysisk funktionsvariation är ett mycket brett begrepp som kan innebära en mängd olika saker och olika grader av dessa, exempelvis nedsatt funktion i arm eller ben (7). Även neurologiska sjukdomar kan påverka den fysiska funktionen (12), exempelvis Multipel Skleros eller polio (13). Den som arbetar med att utbilda dessa hundar tillsammans med föraren kallas för assistanshundinstruktör. En assistanshundinstruktör är kopplad till en verksamhet som bedriver utbildning av assistanshundar. För att arbeta som assistanshundinstruktör hos Svenska Brukshundklubben (SBK) krävs det 180 högskolepoäng inom ett humanrelaterat område samt utbildning inom hundkunskap (14). SBK har delat in sina instruktörer enligt två nivåer där nivå ett utbildar ekipage med hjälp av handledare och nivå två utbildar ekipage självständigt. För att arbeta som assistanshundinstruktör på Svenska Service- och Signalthundsförbundet (SoS Hund) krävs en instruktörsutbildning, att tidigare ha arbetat som hundinstruktör eller liknande, samt grundläggande kunskap om funktionsvariationer. Utifrån detta kan man gå SoS Hunds assistanshundinstruktörsutbildning där de blir diplomerade instruktörer efter genomförd utbildning och certifierade efter att ha utbildat ett godkänt ekipage (15).

Studier visar på att servicehundar har en påverkan på bland annat meningsfull aktivitet (16), smärta (17) och gångförmåga (18), men det föreligger ett kunskapsgap kring svenska assistanshundinstruktörers syn på hur en servicehund kan främja aktivitet. Genom att undersöka detta gap kan det potentiellt tydliggöras vad en arbetsterapeut skulle kunna komplettera med för att ge en så bred syn på servicehundens användningsområde som möjligt och hjälpa servicehundförarna till en meningsfull vardag utifrån den arbetsterapeutiska expertisen inom aktivitet.

Syfte

Syftet med studien var att undersöka svenska assistanshundinstruktörers syn på hur en servicehund kan främja aktivitet hos servicehundförare för att belysa detta ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv.

Metod

Metodval

Studien genomfördes genom kvalitativa intervjuer för att undersöka svenska assistanshundinstruktörers syn på aktivitet. Att studien är kvalitativ innebär att det som studerades var personers upplevelser (19), i detta fall assistanshundinstruktörers upplevelser kring hur en servicehund kan främja aktivitet hos servicehundförare. Intervjuerna genomfördes i en semistrukturerad form (19) där en intervjuguide med frågor fanns att utgå från, men utrymme gavs för att låta det intervjupersonen tog upp styra följdfrågor och ordning. Utifrån förutsättningarna kring området beslutades att genomföra en induktiv studie (19) och ta avstamp i insamlat intervjumaterial för att kunna studera det specifika fenomenet. Det som framkom i resultatet diskuterades sedan utifrån den teoretiska ValMo-modellen (9) för att belysa det ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv.

Urval

Instruktörer runt om i Sverige från SBK (20) och SoS Hund (15) kontaktades för att tillfrågas om deltagande i studien. Mailadresser till berörda assistanshundinstruktörer fanns att ta del av hos respektive organisation. Mailkontakt upprättades först med ansvarig från kansliet på respektive organisation, för godkännande om mailutskick samt att det efterfrågades en avgränsning utifrån vilka instruktörer som arbetat med just servicehundar. I svaret från dessa representanter erhöles från SoS Hund tre personer som var lämpliga för studien och från SBK erhöles information om att själva fråga instruktörerna om deras erfarenhet. I mailet till assistanshundinstruktörerna skickades kortfattad information om studien och en förfrågan om att delta. Vidare information förmedlades om detta önskades. Då det fortsatt var mycket låg andel som svarade på mail beslutades att istället ringa de telefonnummer som fanns att ta del av på samma ställe som mailadresserna.

Urvalet skedde utifrån den erfarenhet instruktörerna hade, för att deras kompetens skulle överensstämma med syftet. Exklusion gjordes av instruktörer som ej arbetat med just servicehundar, utan enbart andra typer av assistanshundar. För att avgränsa utifrån studiens syfte skulle instruktörer från SBK ha uppnått nivå 2, och instruktörer från SoS Hund skulle vara certifierade, vilket innebär att de själva utbildar assistanshundar utan handledning från annan instruktör (14). Med grund i att yrket i stort sett är kvinnodominerat, valdes att exkludera män som arbetar som assistanshundinstruktörer. På SoS Hund gjordes urvalet av ansvarig på kansliet som lämnade ut kontaktuppgifter till tre instruktörer. Ett bekvämlighetsurval gjordes bland de instruktörer på SBK som uppfyllde kriterierna. Två instruktörer från SoS Hund och tre instruktörer från SBK deltog i studien.

Datainsamling

Insamling av data utgjordes av intervjuer med totalt fem instruktörer. Intervjufrågor konstruerades och frågorna delades in i tre olika kategorier. Den första kategorin handlade om instruktörens utbildning och bakgrund. Exempel på frågor inom denna kategori var: *Vad har du för utbildning? Har du arbetat inom något annat område tidigare? Hur har din utbildning eller tidigare erfarenheter påverkat ditt arbete?* Den andra kategorin handlade om processen för att utbilda en servicehund. Exempel på frågor som ställdes var: *Hur ser processen ut för att utbilda en servicehund?* och *Vad brukar du sätta upp för mål vid utbildningen av en servicehund?* Den tredje kategorin handlade om instruktörens syn på aktivitet och på vilka sätt en servicehund påverkar sin förars aktivitet. Exempel på frågor i denna kategori var: *Vad innebär begreppet aktivitet för dig? På vilket sätt tänker du att hundarna kan hjälpa sina förare? Upplever du att delaktighet i aktivitet är något som påverkas av att man har en servicehund, och i så fall hur? Finns det sammanhang där du upplevt att en servicehund som stöd är ett felaktigt val?* Då fysiska möten inte blev möjligt genomfördes samtliga intervjuer via videosamtal för att säkerställa att process och resultat skulle bli likvärdigt.

Intervjuerna genomfördes på så sätt att en av författarna tog huvudsakligt ansvar för att ställa frågor utifrån intervjuguiden, samt ställa följdfrågor. Den andra satt med och lyssnade i huvudsak, men bröt in om det bedömdes att något behövde förtydligas eller frågas vidare på. Rollen som ledande i intervjun alternerade så att författarna tog ansvar för varannan intervju.

Databearbetning

Intervjumaterialet spelades in och transkriberades för att sedan bearbetas vidare och kodas samt kategoriseras enligt Graneheim och Lundmans analysguide (21). Analysen inleddes med genomläsning av materialet för att reflektera kring innehållet som helhet. I nästa steg gick materialet igenom för att markera och koda meningsbärande enheter av vikt utifrån studiens syfte. Ur dessa kodade meningar togs sedan kategorier och underkategorier fram och ett resultat formulerades. Exempel på detta visas nedan i tabell 1. Citatens kondenserade meningar har endast använts vid bearbetning av materialet, som stöd i processen att ta fram kategorier och underkategorier. De citat som nämns i resultatet är korrigerade genom att upprepade ord och utfyllnadsord har tagits bort för att underlätta läsningen av citatet samtidigt som det är närmare ursprungscitatet än de kondenserade meningarna som användes under arbetet. Resultatet analyserades sedan utifrån ValMO-modellens tre triader, kategorisering av aktiviteter och modellens syn på aktivitetsrättvisa (9). Detta för att i diskussionen belysa det som framkom om aktivitet i intervjuerna utifrån ett arbetsterapeutiskt perspektiv, och diskuteras utifrån hur och om det relaterade till arbetsterapi. Intervjupersonerna avidentifierades i bearbetningen för att säkerställa konfidentialitet i studien och för att se till att det slutgiltiga resultatet inte lämnade ut någon person.

Under en intervju lyftes ett exempel som intervjupersonen var funderad på om hon skulle delge, och bad då om att detta skulle utelämnas och inte användas i studien. Därav valdes att i databearbetningen klippa bort detta stycke ur ljudfilen och avstå från att transkribera det. Detta för att upprätthålla överenskommelsen om frivilligt deltagande och delgivande av information.

Citat	Kondenserade meningar	Kod	Underkategori	Kategori
<i>“Alltså, jag har ju varit med om flera tillfällen där vi har kommit in och det kommer någon människa då liksom och bara, UT, UT, UT! DET FINNS ALLERGISKA MÄNNISKOR! Och det gör ju att föraren kanske inte vill ut på flera veckor igen då. Eller inte alls, eller inte.”</i>	Jag har ju varit med om flera tillfällen där det kommer någon människa och bara: UT, UT, UT! DET FINNS ALLERGISKA MÄNNISKOR! Och det gör ju att föraren kanske inte vill ut på flera veckor igen då.	Allergiska personer	–	När omgivningsfaktorer hindrar aktivitet
<i>“Alltså om jag sitter på golvet eller soffan och behöver... förflyttas därifrån, till rullstolen eller till stående, då kan man använda hunden som ett slags vingelstöd eller draghjälp upp i det läget och det, det brukar va väldigt populärt.”</i>	Om jag sitter på golvet eller soffan och behöver förflyttas till rullstolen eller stående, då kan man använda hunden som vingelstöd eller draghjälp upp.	Vingelstöd/ Draghjälp	Möjliggöra säkra förflyttningar	Trygghet och säkerhet

Tabell 1: Exempel på hur processen gått till från transkriberat citat till kategori.

Etiska överväganden

Den tänkta nyttan med studien är att få insikt i ett arbete som skulle kunna vara arbetsterapeutiskt, men där det idag finns få arbetsterapeuter. Genom studien kommer det förhoppningsvis framgå områden där en arbetsterapeuts kompetens kan komplettera och utveckla den redan befintliga verksamheten för att optimera servicehundens användning. Värt att betänka är också att oavsett studiens resultat kan den vara till nytta för såväl de olika yrkesrollerna som personer med servicehund, då förståelse är en viktig del i ett fungerande samarbete inom såväl vård som assistans.

Studien undersöker svenska assistanshundinstruktörers syn på hur en servicehund kan främja aktivitet hos servicehundförare för att belysa detta ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv. Det är av vikt att de instruktörer som kontaktats upplever sig respektfullt behandlade och att deras expertis tas i beaktning. Den arbetsterapeutiska vinkeln bör främst ses som ett möjligt komplement till nuvarande expertis, då utgångspunkten är att öka förståelsen och insikt kring ämnet.

Intervjupersonernas personuppgifter hanteras konfidentiellt så att medverkan i studien inte kan komma att påverka dem i arbetslivet. Exempelvis ska inte information från studien kunna ha inverkan på en persons val av instruktör vid utbildning av hund. Det ska inte gå att identifiera personerna i studien, då det inte blir etiskt försvarbart att genomföra studien om så skulle vara fallet.

Utifrån den typ av studie som ska genomföras är det viktigt att intervjupersonerna blir och känner sig väl informerade kring vad materialet som framkommer i intervjuerna ska användas till och hur det kommer att hanteras i hela processen kring bearbetning. Att en instruktör lämnar samtycke till en intervju utan att ha fått en tydlig bild av situationen blir inte etiskt försvarbart.

En risk med den här typen av studie är att som arbetsterapeut gå in i processen med en upplevd förförståelse av vad arbetet med servicehundar innebär och en tanke om vad arbetsterapeuter skulle tillföra inom området som inte stämmer. Det är därför mycket viktigt att medvetandegöra den förförståelsen, samt arbeta med att se instruktörerna som intervjuas som experterna och sig själv som forskare i en lärandeprocess. Om detta genomförs på ett respektfullt och korrekt sätt kan nyttan bli stor. Studien kan då ge insikt i området, öka förståelsen för varandras yrkesroller och belysa om ytterligare samarbete skulle vara fördelaktigt. Därmed anses att med en välarbetad metod och öppenhet som grund kommer nyttan att överväga riskerna.

Resultat

Analys av intervjuerna resulterade i sex kategorier och till dessa framkom totalt åtta underkategorier, vilka presenteras nedan i tabell 2. Tillsammans ger dessa kategorier och underkategorier en bild av hur svenska assistanshundinstruktörer ser att servicehunden kan främja aktivitet hos servicehundförare.

Kategorier	Underkategorier
Vikten av självständigt aktivitetsutförande för självbilden	<ul style="list-style-type: none"> ● Upplevd självständighet och kontroll ● Påverkan på aktivitetsförmåga
Möjliggörande aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ● Hjälpen kan anpassas utifrån personens idéer och önskemål ● Stöttning av specifika aktiviteter
Trygghet och säkerhet	<ul style="list-style-type: none"> ● Kalla på hjälp ● Hämta saker till föraren ● Känsla av trygghet ● Möjliggöra säkra förflyttningar
Social delaktighet	
När omgivningsfaktorer hindrar aktivitet	
Samspel mellan hund och människa	

Tabell 2: En sammanställning av de kategorier och tillhörande underkategorier som kunde identifieras i instruktörernas uppfattning av hur servicehunden kan främja aktivitet.

Vikten av självständigt aktivitetsutförande för självbilden

Instruktörerna lyfte flera aspekter av hur det självständiga aktivitetsutförandet och därigenom självbilden påverkas hos många förare av att de har en servicehund. Förarna får möjlighet att på olika sätt bli aktivare och självständigare, mycket tack vare den kontroll man återfår med hjälp av hunden. Sådant gör att självbilden och ibland även aktivitetsförmågan påverkas positivt.

Upplevd självständighet och kontroll

Något som intervjuerna visade på var hur mycket hunden påverkade föraren, inte bara genom den konkreta hjälpen den gav, utan även känslan det medförde. Enligt instruktörerna fanns bland annat en frihetskänsla av att klara sig själv hos förarna, att kunna vara utan assistenter en stund och att kunna bestämma själv. Detta gör att förarna växer som personer istället för att assistenterna ger dem allt de behöver. Här lyfte även instruktörerna vikten av att det är föraren själv som tränar sin hund och att de som instruktörer finns som stöd för att lära föraren lära sin hund. Det egna engagemanget bidrar till en känsla av självständighet och stolthet över att själv ha tränat sin hund. Dessutom öppnar detta upp för möjligheten att fortsätta träna nya aktiviteter även efter utbildningen.

“Det engagerar mer att träna hunden, och att även peppa hunden, och få hunden att ta upp saker. Det gör ju att personen blir mer delaktig än om man till exempel har en personlig assistent som gör saker utan att man behöver jobba lite för det”

Skillnaden i känsla mellan att ha en assistent som hjälper till eller att ha sin servicehund var något som lyftes, då detta för en del kan innebära stor förändring. Att göra något tillsammans med hunden upplevs mer självständigt än att ha en assistent som gör det. Det upplevs vara så att förare engagerar sig mer i aktiviteten med hunden än de kanske annars skulle gjort.

Påverkan på aktivitetsförmåga

Flera av instruktörerna berättade att förarna fick en ökad rörlighet av att ha en assistanshund då de gjorde flera rörelser i arbetet tillsammans med hunden samt att de kommer ut på promenader som ökar styrkan, uthålligheten och rörligheten hos förarna. Instruktörerna beskriver också att förarna ser annorlunda på sin situation. De upplever inte längre att saker är lika jobbiga som de var tidigare. Genom att förarna har en servicehund så möjliggör det att de blir mer delaktiga i aktiviteter. Då de tränar sina egna hundar ökar även möjligheten att träna in nya aktiviteter om förarens aktivitets- och rörelseförmåga skulle försämrats och hen behöver mer hjälp från hunden. Det är viktigt att hunden inte tar bort den aktivitets- och rörelseförmåga som föraren har sedan innan och det är därför viktigt att utföra aktiviteterna tillsammans med sin hund och inte låta hunden göra allting åt föraren.

“Hunden ska ju inte göra allt, men det den ändå kan som vi tränade, det är ju det här med att trycka på hissknappar. Och då gjorde vi så att vi tränade vid tunnelbanan där hon skulle komma in i en hiss och hunden [...] den kan trycka alldeles själv, men så pratade jag med henne om det att är det inte bättre, för du behöver ju också sträcka din hand, [...] att ni gör det här tillsammans. Så då löste vi det så att hon kör nära hissen sätter sin handflata på hissknappen och hunden trycker med nosen.”

Möjliggörande aktiviteter

Instruktörerna lyfter många exempel på aktiviteter där servicehunden kan stötta och vara till hjälp. Vardagsaktiviteter som annars är svåra att utföra med en funktionsvariation underlättas med hjälp av hunden. Ytterligare en aspekt som framkom var vikten av att anpassa efter förarens personliga behov.

Hjälpen kan anpassas utifrån personens idéer och önskemål

En servicehund utbildas speciellt för sin förare. Varje människa är unik och alla har olika typer av begränsningar så därför behöver servicehundens utbildning anpassas efter föraren. Enligt instruktörerna sätts minst tre specialanpassade mål upp vid utbildningen av en servicehund. Det finns många olika aktiviteter som hunden kan hjälpa till med. *“Egentligen är det bara fantasin som sätter gränser”* som en instruktör uttryckte det. Hunden blir en viktig del i förarnas liv och blir till en hjälpare i vardagen så att förarna får en bättre vardagssituation. De kan exempelvis finnas med under morgonrutinerna och möjliggör en bra start på dagen.

“Jag brukar aldrig fråga ”Vad vill du att din hund ska göra för någonting?” Utan frågan är ”Vilka situationer behöver du hjälp i?””

“En hund är ju egentligen en rullstol ifall man ska särdras det. [...] det är inte en familjehund vi pratar om, utan det är en hund som faktiskt är ett hjälpmedel för en specifik person”

Stöttning av specifika aktiviteter

Servicehunden kan tränas till att hjälpa till i flera specifika aktiviteter. Några exempel som gavs i intervjuerna var att hjälpa till med tvätten, av- och påklädning, öppna och stänga skåp, lådor och dörrar, hjälpa till i affären, bära saker, trycka på hissknappar, tända och släcka lampor, trycka på knappar, söka bänk, väcka föraren på morgonen samt hjälpa till med morgonrutiner.

“...så hade [en instruktör] frågat sitt ekipage vad hon ville ha hjälp med [...] “Ja jag skulle vilja att han dukar bordet.” Och hon hade en liten Bichon frisé, en liten vit hund. Och [instruktören] bara tänkte att hur ska hunden kunna duka bordet, hämta i skåpen. Han skulle hämta själv uppe i överskåpen porslin och, och sätta fram sådär. Men hon tränade den här hunden, hon gav sig sjutton på att hon skulle klara det. Så när [instruktören] kom sen [...] då hade hon ställt en stol så att hunden hoppa upp på stolen, upp på köksbänken, upp, öppnade skåpet, tog en tallrik, la den på köksbänken, och hoppade ner på stolen, tog den, lade den på stolen, ner på golvet och ställde fram den på bordet, upp på stolen och sådär. Så att det är verkligen, ja, dom kan egentligen hjälpa till med precis allting.”

Hundarna är utbildade att hjälpa sina förare i alla miljöer, såväl hemma som ute i samhället. Utbildas hunden via en ackrediterad förening kan detta även överföras till resor och vistelser i andra länder.

Trygghet och säkerhet

Hunden är en möjliggörare för aktivitet, men den är också en skyddsåtgärd, vilket är en viktig aspekt för många förare. Såväl när det kommer till att larma och hämta hjälp som att möjliggöra säkrare förflyttning och finnas där för att hjälpa föraren upp efter fall. Att larma och hämta hjälp bedöms så viktigt att det är ett av de moment en servicehund alltid testas på vid examen. Att möjliggöra säkra förflyttningar genom att öppna dörrar, dra loss rullstolen om den fastnar eller liknande är inget som examineras som standard, men det är något som flertalet förare väljer att lära sina hundar som specialmoment utifrån det egna behovet.

Kalla på hjälp

Larma eller hämta hjälp om något händer är något som alla assistanshundar lär sig. Oavsett anledningen till att en person behöver en servicehund finns det sammanhang där detta behov kan uppstå. Möjligheten att larma har en indirekt aktivitetspåverkan och är en aspekt som därför blir betydande i många förares hela aktivitetsrepertoar.

“Men dom kan ju ta med sig hunden. Och [...] då behöver man inte vara så rädd, för man vet att hunden larmar.”

Hämta saker till föraren

De flesta hundägare lär sin hund att apportera. Ett standardkommando även för vanliga familjehundar, som omvandlas till ett mycket viktigt verktyg för en person med servicehund. För många personer med fysiska funktionsvariationer är hundens förmåga att hämta, lämna och plocka upp saker väldigt central eftersom det kan minska mängden svåra, farliga eller rent av omöjliga rörelsemoment som personen annars skulle stöta på i sin vardag. Allt från att plocka upp nycklarna som tappats till att skynda sig för att hitta telefonen och svara i tid kan skapa problem för en person med en fysisk funktionsvariation, men med sin hund till hjälp kan förarens aktiviteter underlättas. Hunden eliminerar såväl de svåra och de omöjliga rörelserna som den press som annars kan kännas för att genomföra ett moment fortare än de egentligen klarar.

“När man är ute så hjälper hunden till att hålla koll på olika grejer. Ifall man sitter i rullstol, eller ifall man har svårt att röra sig, då kan det vara jättejobbigt att tappa saker. Då kan hunden hjälpa till och plocka upp dom här grejerna så att man inte behöver böja sig, riskera att ramla och sådana grejer. Den hjälper till och underlättar med att hämta och lämna saker. Det kan va allting från att hämta kläder som jag föreslog till och hämta rullstolen till att hämta kryckor ifall det nu skulle va så eller någon annan form av hjälpmedel som man har för själva rörelsebiten.”

Känsla av trygghet

Enligt instruktörerna finns det hos många en känsla av otrygghet och en oro över att vara själv. Oron kring vad som händer om de skulle tappa någonting, trilla omkull eller skada sig gör att många inte vågar ge sig ut själva. Med hunden finns därför en stor trygghet. Föraren kan lita på hunden och vet att den hjälper till om hen skulle behöva det.

“Dels är det i tryggheten [...] Om jag ger mig ut och inte vet att det finns någon som kan hjälpa mig, och att jag inte vet hur det kommer att se ut. Har jag min assistanshund som jag arbetar tillsammans med och får hjälp utav då, då kan jag åtminstone förutsäga hur det kommer vara för mig, att ta mig till tunnelbanan i hissen och jag får hjälp med det, av min hund istället för jag ska sitta och vänta att någon kan komma och hjälpa mig [...] [Jag] tycker nog att förutom den hjälp som dom ger så är det en stor trygghet.

Att hunden finns som hjälp gör att föraren kan delta i samhället och röra sig friare. Att ha hunden med sig gör förarna tryggare i sig själva och med sin omgivning. Även om de fortfarande inte vet helt hur det kommer att bli när de ger sig ut, så vet de att om det behövs så finns hjälpen och lösningen där när de har hunden med sig.

Möjliggöra säkra förflyttningar

Någonting som också är vanligt att en servicehund hjälper till med är att minska fallrisk och möjliggöra säkra förflyttningar. Det framkom under intervjuerna att såväl att resa sig upp som att ta sig från punkt A till punkt B är något många behöver hjälp och stöd i. Använder personen rullstol finns dessutom risken att fastna någonstans med stolen och inte själv kunna ta sig loss. Hunden kan vara till hjälp i alla dessa situationer och gör att föraren kan känna sig trygg på ett helt annat sätt eftersom hen inte längre är ensam. Det finns möjlighet till stöd vid uppresningar, stöd om föraren blir trött och riskerar att ramla, hjälp att dra loss rullstolen där den kört fast. Riskerna kvarstår på sätt och vis, men finns hunden med innebär det att det finns en lösning om olyckan är framme, och det gör att många känner sig tryggare att utföra aktivitet de annars hade undvikit på grund av riskerna.

“Om jag sitter på golvet eller soffan och behöver förflyttas därifrån till rullstolen eller till stående, då kan man använda hunden som ett slags vingelstöd eller draghjälp upp i det läget.”

Social delaktighet

Många förare har enligt instruktörerna av olika anledningar svårt att ta sig ut utan hundens hjälp. Tillsammans med hunden blir det möjligt att vara ute i samhället och aktivt delta i sådant som för många andra tillhör vardagen. Allt från att gå och handla till att fika på ett café kan vara näst intill omöjligt för förarna om de är ensamma, men får de ha hunden med som hjälp fungerar det bra.

“En utbildad assistanshund som är färdig, den får man ju ta in på olika ställen, och då kan man ju faktiskt helt plötsligt gå på en del caféer tillsammans med någon bekant. För att komma ut till de miljöerna som man aldrig har vågat göra innan.”

En aspekt av detta som flera instruktörer påtalade handlade om att våga gå ut. Det handlar inte alltid om att det är fysiskt omöjligt, utan bara risken att något kan gå fel och att föraren inte vet hur hen ska hantera det kan bli ett stort hinder. Men har föraren då sin hund med sig vågar hen gå ut och blir delaktig i samhället på ett annat sätt än tidigare. Enligt instruktörerna är det många som blir isolerade i sitt hem, men med hjälp av en servicehund kommer de ut och vågar delta i samhället på ett sätt som de inte har kunnat innan.

Det framkom också att en servicehund kan vara av stor betydelse för en förares möjlighet till sociala kontakter. Förarna har större möjlighet att röra sig i sociala sammanhang när de har hunden till hjälp. Hunden blir en trygghet, men också en anledning för förarna att ta sig ut samt att de blir en orsak till att förarna träffar andra, både genom förarutbildningen där de träffar andra som också utbildar sina hundar, men också genom att hunden blir en samtalsöppnare. Förarna kommer ut i samhället mer än tidigare och deras kontaktnät ökar då möjligheten till att träffa andra ökar. Något som lyftes fram flera gånger var möjligheten att kunna gå på café tillsammans med vänner, vilket för många förare inte varit möjligt tidigare.

“Då vågar de sig ut mer i samhället. Jätteofta. Och de vågar ta med hunden ut och fika med en kompis när man kanske inte har ens velat träffa någon innan. Och man träffar kanske andra.”

När omgivningsfaktorer hindrar aktivitet

Att omgivningsfaktorer utgör ett hinder för att servicehunden ska vara till hjälp är ett relativt vanligt problem. Instruktörerna upplever att förarna ibland byter en typ av problematik mot en annan när hunden inte är välkommen där den annars skulle ha varit till nytta för sin förare. En instruktör lyfte att problemet ligger mycket i ovana och okunskap. Samhället börjar vänja sig vid ledarhundar, men konceptet servicehund och att en legitimerad hund har rätt att följa med där en vanlig hund inte får vistas är inte lika befäst.

“Jag har ju varit med om flera tillfällen där vi har kommit in och det kommer någon människa och bara, UT, UT, UT! DET FINNS ALLERGISKA MÄNNISKOR! Och det gör ju att föraren kanske inte vill ut på flera veckor igen då.”

Enligt instruktörerna finns ett nära samarbete med Astma- och Allergiförbundet. Certifierade hundar får lära sig att inte skaka på sig och att kunna ligga stilla en längre stund utan att behöva bli klappad på för att vara lugn. Detta lär de sig för att så lite allergener som möjligt ska yra kring hundarna. Trots detta menar instruktörerna att det är vanligt att de inte är välkomna med servicehundarna på ställen där de har avtal för att få vara. Detta gör att förarens aktivitetsutförande inskränks då de blir oroliga för att inte vara välkomna.

“Vi ringer ju innan och kollar, och det finns ju där att vi ska vara välkomna, men det räcker ju att det kommer en personal och är dum och sen inte ger sig.”

Samspel mellan hund och människa

Samspelet mellan förare och hund är väldigt viktigt för att hunden ska fungera som hjälpmedel. Föraren och hunden måste fungera ihop, tycka om varandra och komma överens för att kunna arbeta ihop. Det går inte att vänta sig att hunden ska lyssna på kommandon om man själv inte lyssnar på hunden.

“Det är ju inte alltid det blir bra, det beror ju på mellan hunden och föraren, att föraren måste verkligen lyssna på sin hund också, om det ska bli någonting bra. Man kan inte bara köra sitt eget race, utan man får tänka att hunden kan också faktiskt. Mycket mer än man själv ibland.”

Hunden är ett hjälpmedel, men det är viktigt att som förare vara lyhörd och inte bara försöka lära och styra hunden, utan låta hunden lära personen ibland också. Hunden kan jobba för föraren, men det bästa resultatet upplevs ofta bli när hunden får jobba tillsammans med föraren.

Diskussion

Resultatdiskussion

Den här studien kom till ur funderingar kring om det finns arbetsterapeuter som arbetar med servicehundar. Frågan blev om inte servicehundar kunde vara kopplat till arbetsterapi då de i stor utsträckning blir ett hjälpmedel för föraren att klara av sin vardag. Utifrån det föddes idén om att göra en studie för att undersöka assistanshundinstruktörers syn på hur en servicehund kan främja aktivitet hos servicehundförare och belysa detta ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv.

Under intervjuerna framkom en mängd olika kategorier som lyfter både aktiviteter i sig som servicehunden kan vara ett stöd i, men också aspekter av aktivitet där hundens närvaro har inverkan. De tre delarna i ValMO-modellens aktivitetstriad (9), person, omgivning och uppgift, påverkas av och samspekar med varandra, och problem kan uppstå inom alla tre områden. Bland de kategorier som framkom i resultatet kan man se att hunden kan underlätta vid problem i alla delarna av triaden. *Vikten av självständigt aktivitetsutförande för självbilden och Trygghet och säkerhet* handlar båda om hur hunden kan stötta personen, medan *Social delaktighet* och *När omgivningsfaktorer hindrar aktivitet* lyfter den inverkan hunden kan ha på omgivningen, såväl positivt som negativt. Slutligen syns hundens stöd av uppgifter i kategorin *Möjliggörande aktivitet*. Genom att hunden möjliggör olika moment i uppgifter kan personen känna sig trygg att utföra uppgifterna i en ny miljö som föraren annars inte hade befunnit sig i. Om man ser servicehundens möjliggörande av aktivitet utifrån aktivitetstriaden kan hunden sägas vara ett stöd både i en specifik aspekt i och i samspelet mellan dem. Ser man till uppgift kan hunden underlätta i uppgiftsutförandet i sig. Något som lyftes i resultatet var att hjälpa föraren klä av eller på sig. Ser man istället till servicehunden som trygghet och säkerhetsåtgärd är hunden det som möjliggör samspelet mellan aktivitetstriadens tre delar. Personen blir trygg, miljön utgör inte längre ett omöjligt hinder eftersom hunden kan finnas där vid behov, och uppgiften blir möjlig tack vare hundens påverkan på de övriga aspekterna, samt dess möjlighet att stötta ägaren i uppgiften om så krävs.

Det som framkom i resultatet visar att en servicehund kan möjliggöra och vara till stöttning i många olika aktiviteter. Resultatet visade på att såväl skötselaktiviteter, lekaktiviteter och rekreativa aktiviteter (9) påverkas av att ha en servicehund genom att hunden finns med i allt som sker i vardagen för föraren. Att hunden kan hjälpa till med morgonrutiner, dukning och andra

vardagssysslor var något som lyftes, vilket faller under kategorin skötselaktiviteter. Tryggheten och hjälpen som hunden gav gjorde att förarna vågade delta i samhället på ett helt annat sätt än tidigare och träffa vänner, vilket kan falla under såväl lekaktivitet som rekreativ aktivitet. En rekreativ aktivitet som många gånger inskränks hos dessa personer är att komma ut på promenader, både i samhället och i naturen. Med hjälp av servicehunden kan detta bli möjligt då den kan hjälpa föraren att ta sig upp om hen ramlar, stötta för att undvika fall eller söka upp platser att vila på. Servicehundens nytta i arbetsaktiviteter lyftes inte med specifika exempel i intervjuerna, men sett till de aktivitetsmoment hunden kan hjälpa till med och det den kan göra för såväl social delaktighet som personlig trygghet är en rimlig slutsats att även arbetsaktivitet kan underlättas och möjliggöras med en servicehund. Denna tanke styrks även av det som framkom kring instruktörernas tankar och upplevelser av att servicehundar i stor utsträckning finns där för att hjälpa föraren i det den behöver. Likaså kan mer generella aspekter av hundens möjliggörande, som att hämta saker eller öppna dörrar, tänkas underlätta i arbetsaktivitet även det.

Makroperspektivet, Mesoperspektivet och Mikroperspektivet i ValMO-modellen (9) fångar in aktivitet både i stort genom livet och i det lilla, såsom en viss uppgift i en aktivitet. I resultatet framkom att hela detta spektrum kan påverkas av servicehunden. Såväl i att livskvaliteten och aktivitetsutförandet i stort ökar (makro), som i den skillnad det kan göra att hunden plockar upp nycklarna man tappat (mikro). Många av de exempel som togs upp handlade om hur hunden påverkar på mikro- och mesonivå, men det beskrevs också att förarnas liv påverkas i stor utsträckning av den möjliggörande faktor som hunden var i mikro- och mesoperspektivet. Utifrån detta går det att se att assistanshundinstruktörer ofta har ett arbetsterapeutiskt sätt att tänka i hur de ser på begreppet aktivitet eller uppgift. Av det som framkommit beskrivs vardagens aktiviteter på ett sätt där aktiviteterna går att bryta ner i mindre delar och där alla moment i en aktivitet måste fungera för att aktiviteten ska kunna utföras på ett tillfredsställande sätt, vilket på många sätt liknar ValMO-modellens perspektivtriad (9).

Enligt Erlandsson och Persson (9) kan man genom att se på människors vardagsaktiviteter på mesonivå se att en aktivitetsrättvisa finns både i det lokala samhället och på en global nivå då alla människor inte har den rätt som de borde ha till att utföra olika typer av aktiviteter. Att ha en servicehund kan alltså öka en persons valmöjlighet och påverka hela förarens liv. Föraren klarar att röra sig i nya miljöer och kan utföra aktiviteter som tidigare inte var möjligt. Detta ger tillgång till helt nya aktivitetsarenor vilket också bidrar till en aktivitetsrättvisa (5) då förarna får en annan valmöjlighet av aktiviteter utan att diskrimineras på grund av sin funktionsvariation. Från resultatet framgår det att även delaktighet i aktivitet ökar för personer med en servicehund. Instruktörerna pratade om att förarna inte blir passiva och stillasittande på samma sätt som om en mänsklig assistent hjälpte dem i deras aktiviteter, utan de blev mer engagerade och gjorde mer själva om de hade en servicehund. De får en känsla av att vara delaktiga i sina aktiviteter, och kan även bli mer delaktiga rent fysiskt tack vare interaktionen med hunden i aktiviteten. Hjälpen som hunden ger öppnar också upp för att delta i fler aktiviteter och att kunna vara delaktig i samhället. Att förarna med hundens hjälp kan delta i föreningsliv, samhälle och utöka sitt nätverk gör stor skillnad för känslan av att vara en del av något, vilket bidrar till en ökad livskvalitet och ökar hälsan hos förarna (5).

Aktivitetens olika värden är ytterligare en central del inom arbetsterapi som återfinns i intervjupersonernas berättelser om servicehundarna och deras aktivitetspåverkan. Erlandssons och Perssons (9) tre aktivitetsvärden, konkret, sociosymboliskt och självbelönande värde syntes alla tre i olika berättelser från intervjuerna. Det som gör värdedimensionerna svärdefinierade är

att en aktivitet kan ha flera typer av värden och att det kan variera från person till person. Något av en generalisering kring var man kan tänka sig återfinna de olika typerna av värde är ändå möjlig utifrån intervjupersonernas återberättade upplevelser. Kategorier där det lyfts hur hunden möjliggör konkret värde är *Möjliggörande av aktivitet* och *Trygghet och säkerhet*. Dessa två kategorier visar på konkret värde på två sätt. I *Möjliggörande av aktivitet* lyfts den tydligare delen av konkret värde. Att hunden hjälper föraren duka bordet gör det exempelvis möjligt att få en fungerande matsituation hemma. I *Trygghet och säkerhet* handlar det istället om att undvika negativa effekter, som att undvika att man ramlar eller fastnar, vilket också räknas som konkret värde. Om aktivitet har ett sociosymboliskt värde kan vara svårdefinierat, men kategorier där tydliga exempel på detta återfanns var *Vikten av självständigt aktivitetsutförande för självbilden* och *Social delaktighet*. I dessa kategorier lyftes hur servicehunden gjorde att man upplevde sig själv i aktivitet på ett positivare sätt, samt den sociala aspekten i aktivitet som görs tillsammans med andra. Båda delar gör personen mer delaktig i samhället och kan ha ett sociosymboliskt värde för hen. Självbelönande värde finns i aktivitet personen själv upplever positivt, så även här är det svårt att säga något definitivt. I intervjuerna lyftes aktivitet som gav glädje i alla kategorier förutom *När omgivningsfaktorer hindrar aktivitet*. Ibland tydligt, ibland utifrån att hunden möjliggör att man vågar mer, vilket kan ge chansen att utföra en aktivitet som är självbelönande. Sammantaget kan det ses ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv hur servicehunden är en central del i aktivitetsvärdets alla delar. Utifrån ValMO-modellens syn på aktivitetsvärde och meningsfullhet kan det även sägas att servicehunden ökar meningsfullheten i sin förars liv och aktivitetsutförande (9).

Metoddiskussion

Som forskare är det viktigt att reflektera över sin egen förförståelse för att medvetandegöra hur detta kan påverka resultatet (19). Båda författarna är arbetsterapeutstudenter och har därmed förkunskap inom området arbetsterapi. Förförståelsen inom arbetsterapi har inneburit en uppfattning om vad typiska arbetsterapeutiska begrepp betyder. Författarna har därför reflekterat över hur denna förförståelse kan påverka tolkningen av intervjupersonernas svar. Det har därför varit viktigt att under intervjuerna be informanterna att själva definiera begreppet aktivitet, men också i brevet med förfrågan om medverkan kort förklara den arbetsterapeutiska synen på begreppet. Angående förförståelsen kring området servicehundar varierade förkunskaperna. En av författarna har hund och har planerat att utbilda den till assistanshund. Detta gör att författaren sen tidigare har en viss förförståelse kring hur en assistanshund utbildas och vilka organisationer som finns inom området. Den andra författaren hade inga tidigare kunskaper om assistans- eller servicehundar. Dynamiken mellan de två författarnas förkunskaper gav en god grund för arbetet då det dels gav en viss förståelse som underlättade att ta sig an ämnet, men samtidigt innebar den okunskap författarna själva upplevde kring ämnet att det fanns en önskan av att få ökad förståelse i efterforskning och intervjuer.

I denna studie har assistanshundinstruktörer intervjuats istället för servicehundförare. Detta kan ha påverkat resultatet genom att det inte är personerna som själva påverkas av hunden som ger sin bild, utan en utomstående person. Instruktören följer dock föraren genom hela utbildningsprocessen och kan potentiellt se förändringar som föraren själv inte noterar. Eftersom en instruktör även utbildar en mängd ekipage kan denne få en tydligare helhetsbild än den enskilde föraren som bara har sin egen erfarenhet att utgå från. Att få kontakt med instruktörer var också enklare då information om vilka instruktörer som finns var betydligt mer lättillgängligt.

För att genomföra studien med förare som informanter hade upprättandet av kontakt med personer behövt ske i flera led på grund av sekretess.

En heterogen grupp avseende faktorer så som erfarenhet, ålder och kön eftersträvades i utgångsläget för att uppnå en representativ bredd inom gruppen. Dock var detta svårt att uppnå, vilket resulterade i att urvalet fick styras av visat intresse vid fråga om att delta i studien. Yrket är dessutom i stort sett kvinnodominerat, och därav valdes att exkludera män som arbetar som assistanshundinstruktörer ur studien för att garantera konfidentialitet (19). Då ansvarig på SoS Hund gav ut kontaktuppgifter till tre instruktörer baserat på studiens inklusions- och exklusionskriterier gjordes inget urval från författarnas sida möjligt utan dessa tre kontaktades. Gällande SBK gjordes först ett bekvämlighetsurval, där de första fem personerna på verksamhetens lista kontaktades. Då svarsfrekvensen var mycket låg beslutades dock att utskick skulle göras till alla som uppfyllde inklusionskriterierna samt skicka ett påminnelsemail till de som inte svarat. Resultatet blev en randomisering av deltagare utifrån att de som svarade först deltog i studien. Om möjlighet att påverka spridningen inom gruppen av deltagare funnits är det möjligt att det hade påverkat studien positivt. Skulle studien genomföras igen kunde det därför vara önskvärt att få en mer medveten spridning. Samtidigt upplevdes under studiens gång att mättnad uppnåtts då information återkom genomgående i de olika intervjuerna.

För genomförandet av intervjuerna valdes videosamtal då fysiska möten inte var möjligt på grund av den geografiska spridningen av instruktörer. Videosamtalet gav en möjlighet att interagera med intervjupersonen på ett mer naturligt sätt än per telefon då man kunde avläsa varandras kroppsspråk. Problem som uppkom i samband med att videosamtal valdes var dock att det kan ha påverkat svarsfrekvensen hos intervjupersonerna då det inte är teknik som alla är bekanta med att använda. Hade telefonsamtal använts för intervju så är det möjligt att det skulle kunnat påverka vilka som deltog i studien. Dock upplevdes det som en bättre kontakt mellan båda parter fanns till följd av att det gick att se varandra.

Under en av intervjuerna uttryckte intervjupersonen att ett exempel hon berättade inte borde användas, varpå frågor kring hanterandet av denna typ av situationer uppkom. Intervjupersonens samtycke till att delta innebar att användande av intervjusvaren överlag var godkänt, men samtidigt nekades användande av en specifik del av intervjun. Balansen mellan att visa respekt för personens situation och att inte påverka intervjumaterialets innehåll kom att diskuteras. Slutligen togs beslut om att ljudfilen skulle redigeras så att den berättelse det rörde klipptes bort och inte heller transkriberades. Funderingar kring att redigera intervjumaterialet uppkom även gällande andra exempel i senare intervjuer, men då på grund av informationen som delgavs snarare än intervjupersonens nekande till användande. Då detta exempel rörde en specifik berättelse från ett publicerat verk valdes att inte använda det specifika exemplet i arbetet, men ljudfilen transkriberades i sin helhet och redigerades ej.

Hanteringen av citat i resultatet var något som diskuterades under processen. Författarnas kondenserade meningar av det som sagts var endast anpassade till att användas vid bearbetning av materialet och upplevdes ibland komma för långt ifrån den ursprungliga formulering som framkommit i intervjumaterialet. Även om innebörden kvarstod upplevdes inte att det vore korrekt att använda dessa formuleringar som exemplifierande citat från intervjupersonerna, då citat generellt antas vara mer intervjunära (22). Samtidigt fanns flertalet resonemang som blev något svåra att följa i text om de lämnades helt oredigerade. Därav valde författarna att med utgångspunkt i det transkriberade citatet, korrigera sådant som upprepning eller utfyllnadsord för

att underlätta läsningen samtidigt som det som ursprungligen sades inte riskerar att ha påverkats av författarnas omformulering eller tolkning.

Slutsats

Studiens resultat visar på hur en servicehund kan främja aktivitet hos servicehundförare på en mängd olika sätt och i en mängd olika typer av aktiviteter. Genom att se på det sammanställda resultatet utifrån arbetsterapeutens perspektiv framkom att både servicehundens och assistanshundinstruktörens arbetsområden sammanfaller med stora delar av arbetsterapeutens kunskap och arbete. Här uppdagas därav, utöver hur en servicehund kan främja aktivitet hos servicehundförare, ett vidare behov av mer forskning kring området för att skapa en möjlighet för professioner att samarbeta mer kring servicehunden för att fortsätta underlätta för människor med fysisk funktionsvariation. Den arbetsterapeutiska kunskapen om aktivitet skulle då kunna bidra med ett viktigt perspektiv för hur assistanshundinstruktörer arbetar med utbildningen av servicehundar. Professionernas likheter och skillnader är något som skulle behöva utforskas vidare för att till fullo se vilket utbyte professionerna skulle kunna få av att arbeta mer gemensamt. Mer forskning behövs också kring hur andra typer av assistanshundar kan främja aktivitet, samt hur förarna själva ser på hundens möjlighet att påverka aktivitet.

Referenser

1. Statens Beredning för Medicinsk och Social Utvärdering, SBU. Assistanshundars effekt på personer med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar [Internet]. 2019 [citerad 26 mars 2020]. Tillgänglig vid: <https://www.sbu.se/sv/publikationer/sbus-upplysningstjanst/assistanshundars-effekt-pa-personer-med-fysiska-eller-psykiska-funktionsnedsattningar/>
2. Herlache-Pretzer E, Winkle MY, Csatari R, Kolanowski A, Londry A, Dawson R. The Impact of Service Dogs on Engagement in Occupation among Females with Mobility Impairments: A Qualitative Descriptive Study. *Int J Environ Res Public Health*. 16 juni 2017;14(6):649.
3. Armeritech collage of healthcare. Occupational Therapy Animals [Internet]. Armeritech collage of healthcare. 2018 [citerad 26 mars 2020]. Tillgänglig vid: <https://www.ameritech.edu/blog/occupational-therapy-animals/?fbclid=IwAR0U9uyJbsDjmrQIUgoFY6FLVisGSlcxbmTSPk2Nq-IHUSoNllnrFG4ObI4>
4. Assistance Dogs Australia. Occupational Therapy [Internet]. Assistance Dogs Australia. 2018 [citerad 26 mars 2020]. Tillgänglig vid: https://www.assisteddogs.org.au/services/occupational-therapy/?fbclid=IwAR0TRo6gH8JYeqUJkndwsMxnmbZy44iueo7AWle_wbxE5j0RS1DJ3PAz5NM
5. Wilcock AA, Hocking C. An occupational perspective of health. Third edition. Thorofare, NJ: SLACK Incorporated; 2015.
6. Kielhofner G. Model of Human Occupation: teori och tillämpning. Lund: Studentlitteratur; 2012.
7. Vårdguiden 1177. Funktionsnedsättning hos barn: Funktionsnedsättning [Internet]. 1177 Vårdguiden, Västra Götalandsregionen. 2013 [citerad 21 december 2019]. Tillgänglig vid: <https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/barn--gravid/vard-och-stod-for-barn/funktionsnedsattning-hos-barn/funktionsnedsattning/>
8. Hilberink SR, van der Slot WMA, Klem M. Health and participation problems in older adults with long-term disability. *Disabil Health J*. april 2017;10(2):361–6.
9. Erlandsson L-K, Persson D. ValMo-modellen: ett redskap för aktivitetsbaserad arbetsterapi. Lund: Studentlitteratur; 2014.
10. World federation of Occupational therapists(WFOT). Position Statement Occupational Therapy and Human Rights(revised) [Internet]. WFOT. 2019 [citerad 21 december 2019]. Tillgänglig vid: <https://wfot.org/resources/occupational-therapy-and-human-rights>
11. Svenska Terapihundskolan. Vad är en social tjänstehund? [Internet]. Svenska Terapihundskolan. 2018 [citerad 09 december 2019]. Tillgänglig vid: <https://terapihundskolan.se/video-post/>
12. Norrving B. Klinisk neurovetenskap. Stockholm: Liber; 2015.
13. Ørn S, Mjell J, Bach-Gansmo E. Sjukdom och ohälsa - diagnostik och behandling. Lund: Studentlitteratur; 2012.
14. Svenska Brukshundklubben. Assistanshundinstruktör [Internet]. 2016 [citerad 09 december 2019]. Tillgänglig vid: <https://www.brukshundklubben.se/assistanshund/bli-instruktör/>
15. SoS Hund. Svenska Service- och Signalthundsförbundet [Internet]. SoS - Svenska service- och signalförbunde. 2020 [citerad 25 mars 2020]. Tillgänglig vid: <http://www.soshund.se/>
16. Winkle M, Crowe TK, Hendrix I. Service Dogs and People with Physical Disabilities Partnerships: A Systematic Review. *Occup Ther Int*. mars 2012;19(1):54–66.

17. Vincent C, Gagnon DH, Dumont F, the ADAMI group. Pain, fatigue, function and participation among long-term manual wheelchair users partnered with a mobility service dog. *Disabil Rehabil Assist Technol.* 17 februari 2019;14(2):99–108.
18. Blanchet M, Gagnon DH, Vincent C, Boucher P, Routhier F, Martin-Lemoyne V. Effects of a Mobility Assistance Dog on the Performance of Functional Mobility Tests Among Ambulatory Individuals with Physical Impairments and Functional Disabilities. *Assist Technol.* 02 oktober 2013;25(4):247–52.
19. Henricson M. Vetenskaplig teori och metod: från idé till examination inom omvårdnad. 2017.
20. Svenska Brukshundklubben. Svenska Brukshundklubben [Internet]. 2020 [citerad 24 mars 2020]. Tillgänglig vid: <https://www.brukshundklubben.se/>
21. Lundman B, Hällgren Graneheim U. Kvalitativ innehållsanalys. I: Granskär M, Höglund-Nielsen B, redaktörer. *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård.* Lund: Studentlitteratur; 2017. s. 187–201.
22. Rienecker L. Att skriva en bra uppsats. S.l.: LIBER; 2018.